

Kontrwywiad stare zadania nowe wyzwania

dr Andrzej Skwarski

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim

ORCID 0000- 0001-8961-7098

Streszczenie

Współczesny kontrwywiad stanął przed koniecznością realizacji wyzwań, które dotychczas nie znajdowały się w zakresie jego zadań. Te tradycyjne, czyli neutralizowanie działalności służb wywiadowczych oraz ochrona potencjału informacyjnego państwa wymagają nowych zdolności oraz zastosowania osiągnięć technologicznych z zakresu informatyki czy telekomunikacji. Zagrożenia wynikające z powszechnie realizowanych wojen hybrydowych podniosły wymagania w stosunku do oficerów służących w kontrwywiadzie. Celem artykułu jest krótkie omówienie jego podstawowych zadań oraz tych które stawia przed nim teraźniejszość.

Abstract

Contemporary counterintelligence is faced with challenges that were previously outside its scope. These traditional responsibilities, such as neutralizing intelligence services and protecting the state's information potential, require new capabilities and the application of technological advancements in information technology and telecommunications. Threats arising from widespread hybrid warfare have raised the demands on officers serving in counterintelligence. The aim of this article is to briefly discuss its core tasks and those facing the present.

Słowa kluczowe: kontrwywiad, wojna hybrydowa nowe technologie

1. Istota i tradycyjne zadania kontrwywiadu

Pojęcie kontrwywiadu jest nieco młodszym pojęciem niż wywiad a przynajmniej w znaczeniu wykonywanej działalności. O działaniach wywiadowczych możemy przeczytać już w Starym Testamencie w Księdze Liczb, gdy Mojżesz nakazał wysłać znacznych mężów z poszczególnych rodów dla przebadania ziemi Kanaan. Na potrzebę ochrony własnych informacji i tajemnic bezpośrednio uwagę zwrócił chiński strateg i myśliciel Sun Tzu w VI w.p.n.e.: „*spośród ludzi armii nikt nie jest tak bliski dowódcy jak poufny agent, ani też w*

nagrodach general nie jest tak hojny wobec nikogo, jak wobec zaufanego informatora. Z wojskowych tajemnic żadne nie są tak dobrze strzeżone, jak te dotyczące tajnych planów”¹. Ten genialny strateg starożytności rozumiał, że prowadząc działania wywiadowcze należy być przygotowanym na ochronę własnych informacji dotyczących sfery wojskowej, ale też posiadanej infrastruktury czy też a może tym bardziej słabych stron własnego państwa.

Kontrwywiad określany jest jako „*działania podejmowane w celu udaremnienia wysiłków wrogich służb wywiadowczych w penetrowaniu oraz dekonspirowaniu własnej służby wywiadowczej i jej operacji*”². W ujęciu instytucjonalnym to określenie organów, przeważnie państwowych, których zadaniem jest walka z wrogą działalnością zagrażającą bezpieczeństwu państwa. Oficerowie kontrwywiadu realizują działalność, która ma neutralizować poczynania obcych służb wywiadowczych, zwalczają dywersję, sabotaż, terroryzm. Zajmują się ochroną tajemnic państwowych w tym szczególnie informacji niejawnych, osłaniają kontrwywiadowczo instytucje i organa państwa. Podstawowym motywem działań służby kontrwywiadu jest zwalczanie agentury obcych wywiadów, oficerów tychże służb pracujących pod przykryciem legalnym tzn. placówek dyplomatycznych oraz operujących z pozycji nielegalnych, czyli przedstawicieli handlowych ewentualnie wolnych zawodów itp. Prócz tego kontrwywiad zajmuje się oficerami wywiadu, ich agentami, którzy czasowo mogą przebywać na terytorium kraju, realizując zadania wywiadowcze lub łącznikowe. Sposób zorganizowania jest różny w poszczególnych krajach i uzależniony od historii danego kraju, ale też przyjmowanej strategii funkcjonowania służb specjalnych. Polega to na umiejscowieniu służb kontrwywiadowczych jako instytucji centralnych danego państwa, ale też w różnego rodzaju resortach oraz innych podmiotach.

2. Nowe wyzwania

Okres zimnej wojny ukształtował tradycyjny obraz kontrwywiadu. Czas po jej zakończeniu postawił nowe zadania, ale dał też nowoczesne narzędzia do wykorzystania przez oficerów tej formacji. Rozwój technologii pozwolił na prowadzenie działań kontrwywiadowczych w formach nieznanych dotychczas. Rozwój technologii informatycznych a szczególnie sztucznej inteligencji oraz łączności bezprzewodowej metod szyfrowania informacji wymusza na oficerach służb specjalnych ciągle podnoszenie kwalifikacji, aby móc skutecznie korzystać z osiągnięć technicznych.

Po zakończeniu rywalizacji dwóch dominujących bloków politycznych z wiodącą rolą dwóch mocarstw pojawiły się podmioty niepaństwowe stosujące zupełnie inne narzędzia oraz metody. Koniec XX i początek XXI wieku to okres, gdy podczas konfliktów dominują

operacje hybrydowe, które obejmują działania militarne i informacyjne w tym cyberataki, propagandę, dezinformację, oddziaływanie ekonomiczne, wsparcie dla krajowych grup opozycyjnych. Charakterystyczne jest wykorzystanie różnorodnych środków i technik w celu zdezorientowania i osłabienia atakowanej strony oraz osiągnięcia założonych celów. W wojnie hybrydowej możemy wyróżnić następujące cechy:

1. Długoterminowość – wojna hybrydowa przeważnie planowana jest na długi okres czasu co wiąże się z potrzebą wytrwałości i konsekwencji działania.
2. Zintegrowane podejście – wojna hybrydowa wymaga łączenia wielu dziedzin takich jak: dyplomacja, ekonomia, siły zbrojne, służby wywiadowcze.
3. Asymetryczność – w wojnie hybrydowej często jedna strona, która może być znacznie silniejsza od drugiej pod względem konwencjonalnym może utracić tę przewagę poprzez stosowanie innych narzędzi takich jak cyberataki czy dezinformacja.
4. Manipulacja Informacjami – propaganda, manipulacja są kluczowymi elementami wojny hybrydowej.
5. Brak jednoznacznego wroga – w przypadku wojny hybrydowej przeciwnik może być mniej wyraźny do zidentyfikowania niż w przypadku wojny tradycyjnej.
6. Zróżnicowane narzędzia i techniki – wojna hybrydowa wykorzystuje różne techniki i narzędzia takie jak: cyberataki, propaganda, dezinformacja, destabilizacja ekonomiczna czy działania militarne³.

Wraz z rozwojem działań hybrydowych wzrosło znaczenie technologii i nowych rozwiązań technicznych, które pozwalają na ograniczenie bezpośredniego kontaktu pomiędzy agentem i oficerem prowadzącym. Wiele służb w tym głównie rosyjskie pozyskują agentów poprzez media społecznościowe czy też szyfrowane komunikatory. Pieniądze przekazywane są w postaci bitcoinów lub innych elektronicznych walut. Ten modus operandi służb wywiadowczych zmusza kontrwywiad do rozwoju cyberkryminalistyki oraz analizy wywiadowczej przy wykorzystaniu technik cyfrowych, ale też inżynierii społecznej mającej na celu zapobieganie tego rodzaju operacjom.

Jednym z poważnych wyzwań stojących przed kontrwywiadem jest potrzeba analizowania i przetwarzania ogromnych ilości informacji. Wsparciem w tym zakresie są algorytmy sztucznej inteligencji umożliwiające na zaawansowaną analizę potężnych zbiorów danych. Modele uczenia maszynowego przetwarzając dane historyczne mogą wykrywać potencjalne zagrożenia oraz sposób działania przeciwnika oraz możliwe aktywności siatek szpiegowskich. Analiza AI generalnie pozwala rozwiązywać bardziej

złożone sprawy i pozwala na szybsze podejmowanie decyzji i reagowanie na zagrożenia. Technologia AI pomaga również w analizie nagrań głosowych oraz tekstów pozwalając na szybkie wychwytywanie słów kluczowych, nietypowych form wypowiedzi monitorując w ten sposób kanały łączności wywiadowczej.

Walka z terroryzmem nauczyła służby kontrwywiadowcze zwalczać organizacje niepaństwowe, zagrożenia z ich strony nie zniknęły, ale przed kontrwywiadem stało wyzwanie konfrontacji z dużymi państwami autorytarnymi dysponującymi potężnym aparatem służb specjalnych zdolnych do prowadzenia długofalowych operacji dezinformacyjnych, sabotażowych i innych destabilizujących bezpieczeństwo państwa. Zagrożenie jest tym większe, ponieważ służby te wykorzystują metody nieakceptowane w państwach demokratycznych w postaci morderstw, tortur czy też korzystania z innych niehumanitarnych zachowań.

Nie bez znaczenia dla służb specjalnych jest wzrost znaczenia sektora prywatnego szczególnie w branży zaawansowanej technologii, telekomunikacji czy finansów. Służby specjalne nie posiadały tradycji współpracy i wymiany informacji z podmiotami niepaństwowymi. Wzrost znaczenia firm i korporacji prywatnych zmusił służby specjalne a szczególnie kontrwywiad do nawiązywania partnerstwa publiczno-prywatnego w zakresie pozyskiwania technologii oraz wymiany informacji pozwalających na wykrywanie działalności szpiegowskiej. Duże znaczenie ma tu również przejmowanie części zadań zarezerwowanych dla organizacji państwowych przez organizacje niepaństwowe. Prowadzi to do przejmowania odpowiedzialności za bezpieczeństwo narodowe również przez sektor prywatny.

3. Wnioski

Dzisiejsza rzeczywistość bezpieczeństwa międzynarodowego pokazuje ogromną zmienność sytuacji praktycznie z dnia na dzień. Wydatnie przyczynia się do tego polityka prezydenta USA Donalda Trumpa, którego nieszablonowe decyzje zmierzają w kierunku osłabienia roli takich organizacji jak ONZ czy NATO. Ponadto niejednoznaczne są jego kontakty z Władimirem Putinem co również w pewnym stopniu destabilizuje sytuację bezpieczeństwa międzynarodowego. Te czynniki oraz wiele innych stawiają nowe wyzwania przed kontrwywiadem. Należą do nich dostosowanie się do funkcjonowania w warunkach wojny hybrydowej, wykorzystywanie nowoczesnych technologii oraz utrzymywanie współpracy z sektorem prywatnym. Wyzwania te oraz nowe możliwości mają prowadzić do skutecznej

realizacji tradycyjnych zadań kontrwywiadu, ale też nowych, które przynosi współczesny świat.

¹ Sun Tzu, *Sztuka wojny*, Warszawa 1994, s. 35.

² Ronald Kessler, *CIA od środka*, Warszawa 1994, s. 295.

³ <https://www.cb.szczecin.pl/wpisy/blog-post/czym-jest-wojna-hybrydowa-jakie-zagrozeni-z-niej-wynikaja/> (15.09.2025)

⁴ <https://infosecurity24.pl/za-granica/zadania-kontrwywiadu-w-dobie-wspolczesnych-zagrozen> (15.09.2025)

⁵ Andrzej Żebrowski, *Służby specjalne w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku*, Kraków 2013.